

BREDE SCHOOL

Auteur: Marja Valkestijn, NIZW Jeugd

Uit: Verplanke, L. R. Engbersen, J.W. Duyvendak, E. Tonkens en K. van Vliet (Red). Open Deuren.

Sleutelwoorden van lokaal sociaal beleid. Utrecht: NIZW/ Verwey-Jonker Instituut, 2002, p 19-25

Het begrip brede school is midden jaren negentig in Rotterdam uitgevonden, ongeveer tegelijkertijd met het begrip vensterschool in Groningen. Het is een concrete vorm van geïntegreerd jeugdbeleid met de school als spil. Maar brede school is meer dan onderwijs alleen. Het benoemt ook een samenwerkingsverband tussen onderwijs (primair of voortgezet) en andere instellingen die zich met jeugdwelzijn, opvang, sport, kunst en jeugd(gezondheids)zorg bezighouden.

Inmiddels figureert de term brede school op vele politieke agenda's en in nota's van schoolbesturen, welzijns- en andere educatieve instellingen of organisaties. Alsof brede school een wondermiddel is om de belangrijke doelen op het kruispunt van jeugdbeleid, onderwijsbeleid en welzijnsbeleid in één klap te verwezenlijken, of het nu gaat om onderwijsvernieuwing, naschoolse opvang, bestrijding van jeugdcriminaliteit of efficiënt gebruik van (onderwijs)accommodaties.

Geschiedenis

De gemeenten Rotterdam en Groningen besloten halverwege de jaren negentig van de vorige eeuw het onderwijs en de school een centrale functie toe te kennen in het achterstandsbeleid. Dat betekende niet dat de school alleen de verantwoordelijkheid zou moeten dragen voor de bestrijding van achterstanden. Allerlei mensen en instellingen uit de buurt van de school die iets met opvoeding en onderwijs te maken hadden, zouden moeten samenwerken. In Rotterdam gebruikte men hiervoor de slogan: 'it takes a whole village to raise a child'. Hoewel de inhoud van de brede scholen en vensterscholen elkaar niet veel ontloopt, is er wel verschil. In Rotterdam is het idee in nauw overleg met vertegenwoordigers van onderwijs en andere instellingen tot stand gekomen, terwijl de vensterschool in Groningen door de gemeente gelanceerd is. In Groningen zijn de vensterscholen voor het merendeel gekoppeld aan nieuwbouw of verbouwing. Zoveel mogelijk voorzieningen worden onder één dak gebracht. Rotterdam heeft gekozen voor samenwerkingsverbanden tussen scholen en buitenschoolse instellingen die apart gehuisvest zijn.

Dat deze ontwikkeling in de lokale praktijk ontstaan is, heeft alles te maken met het feit dat gemeenten de laatste jaren meer ruimte hebben gekregen voor de ontwikkeling van eigen beleid. Door de decentralisatie van het welzijns-, het onderwijsachterstanden-, het onderwijshuisvestingsbeleid en de financiering van onderwijsbegeleidingsdiensten kunnen de gemeenten de regie voeren in de ontwikkeling van brede scholen.

Na Rotterdam en Groningen volgden andere gemeenten vrij snel met soortgelijke initiatieven, onder dezelfde of een andere naam. Deze initiatieven delen het uitgangspunt dat de school kinderen en jongeren meer kan bieden dan cognitieve ontwikkeling. De school vormt voor de jeugd een dagelijkse leefomgeving. Sociale betrokkenheid en verantwoordelijkheid kunnen er gestimuleerd worden.

De school hoeft deze pedagogische opdracht niet alleen te vervullen, maar zoekt samenwerking met andere jeugdvoorzieningen. De bundeling van kennis, ervaring, krachten en middelen kan veel voordeel opleveren.

Het ligt voor de hand om allerlei voorzieningen in en om de school te concentreren, omdat verreweg de meeste kinderen daar dagelijks komen. Ook de ouders hebben altijd op de een of andere manier contact met de school. Daar kunnen de diverse activiteiten dus het beste op een continue basis georganiseerd worden.

De brede school is tot nu toe meer in het primair- dan in het voortgezet onderwijs ingevoerd. Dat heeft verschillende oorzaken. Veel gemeenten willen de invoering faseren en beginnen met de leeftijds categorie van 0-12 jarigen. Achterstanden kan men zo vanaf jonge leeftijd aanpakken. Een andere reden is dat veel scholen voor voortgezet onderwijs leerlingen uit meerdere wijken hebben. Een wijk- of buurtgerichte aanpak is daardoor lastig, hoewel niet onmogelijk. Gemeenten hebben weinig greep op scholen voor voortgezet onderwijs. Brede schoolinitiatieven in het voortgezet onderwijs komen meestal uit de scholen zelf voort en niet uit de gemeenten.

Het nieuwe aan de brede school is niet zozeer gelegen in de activiteiten die onder die noemer plaatsvinden. Verlengde schooldag, opvoedingsondersteuning voor ouders, buitenschoolse opvang en dergelijke waren er al voor de term brede school ingevoerd werd. Nieuw is dat de brede school door een structurele inbedding aan al deze losse activiteiten of projecten een betere kans biedt.

BREDE SCHOOL

Auteur: Marja Valkestijn, NIZW Jeugd

Uit: Verplanke, L. R. Engbersen, J.W. Duyvendak, E. Tonkens en K. van Vliet (Red). Open Deuren. Sleutelwoorden van lokaal sociaal beleid. Utrecht: NIZW/ Verwey-Jonker Instituut, 2002, p 19-25

© NIZW 2002

Overigens bestaat sinds 1984 onder de noemer onderwijsvoorrangsbeleid al samenwerking tussen onderwijs en andere instellingen als bibliotheek, welzijnsinstellingen, sport en cultuurclubs. Dit werd destijds gekoppeld aan een gebiedsgewijze aanpak. Hierdoor zijn op veel plaatsen netwerken tussen al die organisaties ontstaan. Sommige netwerken functioneerden heel goed en dit waren vaak de plekken waar de brede school het eerste van de grond kwam.

De buurtnetwerken jeugdhulpverlening kunnen ook als een voorloper van de brede school gezien worden. Zij richten zich primair op het verbeteren van begeleiding, ondersteuning en lichte hulpverlening aan risicokinderen (en hun gezinnen) op school, na school, voorschools en buiten school.

Ten tijde van de sociale vernieuwing, begin jaren negentig, was er veel te doen over de positie van de school in de samenleving. De uitkeringen voor het onderwijs waren niet in het Fonds Sociale Vernieuwing opgenomen. Hierdoor hadden gemeenten minder beleidsruimte om hun regierol op dit terrein naar behoren uit te voeren.

In 2000 kwamen de ministeries van OCW en VWS met de nota *Brede scholen*. De brede school wordt hierin omschreven als een netwerk van onderwijs, welzijn en zorg voor kinderen en hun ouders. De school en de voorzieningen op het gebied van onderwijs, welzijn en zorg, maar ook de politie bijvoorbeeld, hebben als doel kinderen actief aan de samenleving te laten deelnemen, een goede dagindeling te bieden, achterstanden van kinderen weg te werken en hun sociale competentie te vergroten. In de nota scharen de ministeries van OCW en VWS zich achter de ontwikkeling van brede scholen en houden de lokale overheid daarvoor verantwoordelijk.

Ze willen de ontwikkeling ondersteunen via het gericht inzetten van beschikbare instrumenten (regelgeving, ondersteuning, communicatie en onderzoek), maar er komt geen extra budget voor brede schoolactiviteiten - alleen voor het aanbieden van programma's in het kader van voor- en vroegschoolse educatie. De lokale betrokkenen bij de brede school zijn niet blij met deze houding. Inmiddels is er een aantal provincies dat pilotprojecten brede school financiert.

Buitenland

In landen buiten Nederland zijn ontwikkelingen gaande die lijken op 'onze' brede school.

Rond 1960 is men in Flint Michigan in de USA gestart met de term 'community schools'. Dit initiatief vond navolging in vele andere staten. Vanaf 1990 gebruikt men daarnaast de termen 'multi-service schools', 'full service schools' en 'school-community initiatives'. Ook op federaal niveau ontstaan nu initiatieven in deze richting, zoals de '21st century schools'.

Opvallend is dat de brede school in de USA toch vooral op (onderwijs)achterstandsbestrijding gericht is. Voorzieningen die buiten de school ontbreken zoals naschoolse activiteiten en (jeugd)gezondheidszorg probeert men in de school te halen. Alles in het schoolgebouw concentreren komt ook de veiligheid ten goede. Bij de brede school in de Verenigde Staten heeft altijd nauwe contacten met de families en de buurt. Veel brede scholen hebben bijvoorbeeld een familiekamer.

In Engeland bestaat vanaf de jaren veertig al zoiets als brede school. 'Community college' of 'Community school' bood onderwijs aan kinderen, maar ook aan volwassenen. Het schoolgebouw werd gebruikt door lokale organisaties en er konden specifieke voorzieningen gevestigd worden zoals programma's in het kader van de bestrijding van de jeugdwerkloosheid. In de jaren tachtig traden deze scholen steeds meer naar buiten. Er werden ook activiteiten in de vrije tijd en verlengde schooldagprogramma's opgezet. Sinds een aantal jaren staat de 'community school' in Engeland opnieuw in de belangstelling. Ouders en de lokale gemeenschap hebben grote invloed op de keuze en uitvoering van programma's. Landelijke regels daarvoor bestaan tot op heden niet.

In Schotland maken de 'new-community schools' sinds 1999 deel uit van de nationale onderwijspolitiek en ook in Zweden, Denemarken, Portugal, Duitsland en Oost-Europese landen bestaat de community school in een of andere variant.

Strijdveld

De term brede school wordt te pas en te onpas gebruikt, vooral door beleidsmakers. Vanaf het begin is er veel discussie over geweest. Sommigen vinden dat de term te veel alleen aan school doet denken. In Utrecht heeft men het woord 'school' zelfs helemaal geschrapt. In plaats daarvan heet het daar nu 'forum' of 'forumvoorziening'. Anderen willen de term exclusief voor achterstandsbestrijding reserveren. Ook vraagt men zich voortdurend af of het nu om het gebouw gaat of om de samenwerking tussen voorzieningen.

Beleidsmakers uit de 'dagindelingshoek' willen verschillende voorzieningen in één gebouw onderbrengen. School en buitenschoolse opvang onder één dak met als argument dat dat gemakkelijk is vooral voor

BREDE SCHOOL

Auteur: Marja Valkestijn, NIZW Jeugd

Uit: Verplanke, L. R. Engbersen, J.W. Duyvendak, E. Tonkens en K. van Vliet (Red). *Open Deuren. Sleutelwoorden van lokaal sociaal beleid*. Utrecht: NIZW/ Verwey-Jonker Instituut, 2002, p 19-25

ouders die zorg en werk combineren. Een grote groep politici en architecten interpreteert de brede school in de eerste plaats als een multifunctionele accommodatie waarin onderwijs en andere voorzieningen efficiënt samen kunnen worden gehuisvest. Met name bij stadsvernieuwings- en nieuwbouwprojecten (onder andere op de Vinex-locaties) zien we deze visie op de brede school.

De snelheid waarmee een en ander gerealiseerd moet worden heeft echter vaak tot gevolg dat het gebouw al staat zonder dat de tijd is genomen om met de (toekomstige) gebruikers om de tafel te gaan zitten. Waarmee men zijn doel voorbijschiet.

Op veel plaatsen blijft de brede school steken in goede bedoelingen, organisatorische vraagstukken en ruimtelijke kwesties. Er is te weinig aandacht voor inhoud en samenhang.

In het boek *Starten met de brede school* (Van Oenen e.a. 1999) staat de volgende omschrijving van de brede school. De brede school staat voor ' een geïntegreerde aanpak ter verbetering van ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren in hun diverse leefmilieus: op school, in het gezin en in hun vrije tijd. Het gaat daarbij om de inrichting van een netwerk van onderwijs, welzijn en zorg rond kind en gezin, ter bevordering van de sociale competentie van kinderen en jongeren, en van hun actieve deelname aan samenleving, onderwijs, recreatie en werk.' Daar waar sprake is van geslaagde aanzetten blijkt de brede school het beste te gedijen door een pedagogisch uitgangspunt te kiezen: 'De Brede-schoolaanpak is erop gericht het vermogen van kinderen en jongeren te stimuleren zelf in hun eigen omgeving de beste melange van ontwikkelingsmogelijkheden te vinden,' aldus Van Oenen en medeauteurs. Zij willen, ondanks alle discussies, voorlopig nog aan het begrip brede school vasthouden. Daarvoor gebruiken ze een zinnig argument:

'Het (begrip brede school) werkt de verwarring in de hand maar het houdt ook een wens in. De school staat in onze samenleving voor het systeem waarmee de maatschappij verantwoordelijkheid neemt voor kinderlijke ontwikkeling. De school(tijd) is bedoeld voor het leren van dingen die van algemeen maatschappelijk belang geacht worden voor iedereen. Het concept brede school heeft het voordeel dat het de noodzakelijke discussie hierover levendig houdt. Als het dat niet meer doet, kunnen we het beter weer laten varen'.

Praktische toepassing

Inmiddels werkt men in 179 gemeenten aan de vormgeving van brede scholen. In nog eens 175 gemeenten is men van plan op korte termijn met de ontwikkeling van brede scholen te starten. Samen is dat ruim tweederde van de Nederlandse gemeenten.

Hoe betrokkenen de brede school daadwerkelijk invullen hangt af van wat kinderen en jongeren (en hun families) nodig hebben, van het gemeentelijk beleid en van het voorzieningenniveau. Zijn er veel kinderen en jongeren in de wijk met een vorm van achterstand, dan zal daar in het aanbod van de school en de keuze voor samenwerkingspartners de nadruk op liggen.

Dit aanbod kan programma's van voor- en vroegschoolse educatie bevatten, verlengde schooldag, allerlei vormen van opvoedingsondersteuning aan ouders en schoolmaatschappelijk werk.

In wijken waar geen of weinig kwetsbare kinderen wonen zal de nadruk meer liggen op samenwerking tussen de school, de kinderopvang en aanbieders van naschoolse activiteiten om een sluitend aanbod te ontwikkelen.

Scholen voor voortgezet onderwijs zijn geneigd de activiteiten in eigen hand te houden. Zij organiseren vooral activiteiten op het gebied van sport en cultuur. Dit kan te maken hebben met hun onbekendheid met andere organisaties of met het feit dat het aanbod van de organisaties niet aansluit bij de vraag. Het kan ook komen door hun wens om de regie zelf in handen te houden. Scholen voor voortgezet onderwijs, die wél goede samenwerkingspartners op het terrein van welzijn, sport en beweging, kunst en cultuur hebben gevonden, zien na verloop van tijd echter altijd de voordelen. Samenwerking met de jeugdzorg, al dan niet onder de noemer brede school, groeit ook.

Literatuur

Burgwal, G. van de, H. Geelen, F. Hajer, S. van Oenen, G. Verheijden. *Bouwen aan een community school. Een werkboek van de Children's Aid Society uit New York voor Nederland bewerkt*. Utrecht: NIZW, 1998

Burgwal G. van de. Are you good enough to teach us? De brede school in internationaal perspectief. In *Jong* c.s. Jaargang 8, nummer 2, december 2000 p.8-11

De brede school. It takes a whole village to raise a child. Rotterdam: Dienst Stedelijk Onderwijs, 1995

BREDE SCHOOL

Auteur: Marja Valkestijn, NIZW Jeugd

Uit: Verplanke, L. R. Engbersen, J.W. Duyvendak, E. Tonkens en K. van Vliet (Red). *Open Deuren. Sleutelwoorden van lokaal sociaal beleid*. Utrecht: NIZW/ Verwey-Jonker Instituut, 2002, p 19-25

© NIZW 2002

De Groninger Vensterscholen. Gemeente Groningen: Dienst Onderwijs Sport Welzijn, 1995

Brede scholen in Nederland. Jaarbericht 2001. Utrecht: Oberon, 2001

Naar een school met open ramen. Meester worden over je eigen situatie. Werkvoorstel van de Interbestuurlijke Projectgroep Sociale vernieuwing Ministerie van Binnenlandse Zaken, 1991

Notitie Brede Scholen. De ontwikkeling van brede scholen. Ministerie van OCenW en VWS, Zoetermeer. 2000

Oenen, S. van. Met het oog op de tijd. De rol van onderwijsvernieuwing bij achterstandsbestrijding in Nederland sinds 1945. In: *Verlengde schooldag theorie en praktijk*, p. 3-35 Alphen aan den Rijn: Samsom H.D.Tjeenk Willink 1996

Oenen, S. van, J. van der Zwaard, M. Huisman m.m.v. G. Rotmans, *Starten met de brede school.* Utrecht: NIZW, 1999

Oenen, S. van, F. Hajer (red), *De school en het echte leven. Leren binnen en buiten de school.* Utrecht: NIZW, 2001

Tonkens, E. *Naar meer samenhang tussen onderwijs, kinderopvang en vrijetijdsvoorzieningen. Good practices in Europa en de Verenigde Staten.* Utrecht: NIZW, 2001

Valkestijn, M, G.v.d. Burgwal. New Opportunities for children and youth. Good practices and research regarding community schools. Report on European conference April 2001 Ede The Netherlands. Utrecht: NIZW, 2001.

Veen, D. van, C. Day en G. Walraven (eds), *Multiservice Schools. Integrated Services for Children and Youth at Risk.* Leuven/ Apeldoorn: Garant 1998

Wissen M.van en G. Walraven (eds) *Reader European Conference New Opportunities for children and youth. Good practices and research regarding community schools.* Utrecht: NIZW, 2001.

BREDE SCHOOL

Auteur: Marja Valkestijn, NIZW Jeugd

Uit: Verplanke, L. R. Engbersen, J.W. Duyvendak, E. Tonkens en K. van Vliet (Red). Open Deuren. Sleutelwoorden van lokaal sociaal beleid. Utrecht: NIZW/ Verwey-Jonker Instituut, 2002, p 19-25

© NIZW 2002